

PM 2007: RI (Dnr 329-4612/2006)

Fair Trade City

Skrivelse från Carin Jämtin (s)

Borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande
Skrivelsen från Carin Jämtin (s) anses besvarad med vad föredragande borgarrådet anfört.

Föredragande borgarrådet Kristina Axén Olin anför följande.

Ärendet

Carin Jämtin (s) har i en skrivelse av den 24 november 2006 föreslagit kommunstyrelsen att besluta att arbetet med att göra Stockholms stad till en Fair Trade City skall fortsätta.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret. *Stadsledningskontoret* anser att staden endast har begränsade möjligheter att ställa sociala krav i upphandlingar, och att kräva en viss märkning t.ex. Rättvisemärkt torde vara uteslutet.

Mina synpunkter

Carin Jämtin påpekar i sin skrivelse att den offentliga sektorn upphandlar varor och tjänster för ansevärd belopp. Jag delar hennes ståndpunkt att det av bland annat detta skäl är angeläget att upphandling sker på ett sätt som väger in såväl affärsmässiga som etiska aspekter. Stockholms stad är en viktig aktör på marknaden, varför dess agerande är av stor betydelse. Det är därför en självklar utgångspunkt att staden utgör ett föredöme.

Utgångspunkten för sociala eller miljömässiga krav måste dock vara att de är proportionella och uppföljningsbara. Det är rimligt att fordra att de krav som ställs i upphandlingar kan följas upp samt att det finns klara sanktionsmöjligheter vid avtalsbrott, eftersom kraven om inte dessa grundläggande förutsättningar uppfylls blir verkningslösa.

Just möjligheterna till uppföljning av sociala krav, i synnerhet vad avser produktionsprocesser i andra länder, är av lätt insedda skäl begränsade. Till detta kommer att det kan ifrågasätta huruvida det över huvud taget ligger inom den kommunala kompetensen att engagera sig i utvecklingsländernas problematik, oaktat hur gott syftet är. Frågor kring bistånd och handelspolitik är som bekant en i huvudsak statlig angelägenhet.

Det är i sammanhanget viktigt att påtala att sociala krav utgör en del av flera väsentliga utgångspunkter för stadens upphandlingar. Det överordnade intresset måste rimligtvis vara att upphandling sker på ett sätt som tillmötesgår stockholmarnas skiftande preferenser. Stadens invånare har rätt att begära att de för sina skattepengar får välja mellan ett utbud av tjänster som håller hög kvalitet till rimliga kostnader. Det

behöver inte råda någon motsättning mellan dessa krav och sociala aspekter, men det är svårt att se hur stockholmarnas intressen tillvaratas genom att staden kräver en specifik märkning av vissa produkter.

Vidare kan jag konstatera att stadsledningskontoret påpekar att det juridiskt råder ett oklart rättsläge rörande möjligheterna att i offentlig upphandling ställa krav på en viss typ av märkning av produkter, utifrån bland annat rådande tolkningar av LOU, liksom utifrån EG-rättsliga aspekter. Likaså är det, såvitt jag känner till, oklart ifall Fair Trade-principer för upphandlingar är kompatibla med WTO-regler som Sverige anslutit sig till. Meningarna kring detta går visserligen isär och saken har hittills inte prövats rättsligt i Sverige, men det är inte seriöst att argumentera för att Stockholm bör anta riktlinjer för upphandling som potentiellt strider mot svensk och internationell rätt.

De juridiska oklarheter som stadsledningskontoret belyser är skäl nog för att ställa sig frågande till de eventuella konsekvenserna om Stockholms stad skulle arbeta för att uppfylla kriterierna för att diplomerats som Fair Trade City. Därutöver vill jag dock även resa några principiella frågetecken kring de åtaganden som är en förutsättning för att staden skall erhålla diplomering. Utöver att staden förbinder sig att erbjuda rättvisemärkta produkter som alternativ inom stadens ramavtal, inkluderar nämligen riktlinjerna för certifiering bland annat att staden uppmanas att avsätta medel för att finansiera rättvisemärkts PR-kampanjer, att anordna ett s.k. ”showroom” för allmänheten med kampanjmaterial från Rättvisemärkt, samt att staden förväntas att årligen öka konsumtionen av rättvisemärkta varor.

För det första anser jag det vara synnerligen tveksamt ur konkurrenssynpunkt att från politiskt håll fatta beslut om att gynna produkter med en viss märkning, och detta i en ständigt ökande omfattning. För det andra kan jag inte se att det ligger i stockholmarnas intresse att staden åtar sig att stötta en enskild organisations lobbyverksamhet, hur behjärtansvärt dess syfte än må vara.

Avslutningsvis vill jag betona att ett nej till Fair Trade City-konceptet inte per automatik innebär detsamma som att avvisa alla former av sociala krav i upphandlingsförfaranden. Rättspraxis medger att sociala aspekter utgör delkrav i en upphandlingsprocess, varför det även framgent – i enlighet med den nya upphandlingspolicyn för Stockholms stad – är möjligt för enskilda upphandlande enheter att formulera sociala och miljömässiga krav. Att Stockholm inte diplomerats som Fair Trade City innebär endast att inte uttryckliga krav på just Rättvisemärkta produkter ställs vid stadens upphandlingar (analogt med att det inte är tillåtet att explicit kräva KRAV-märkta produkter). Men Stockholms stad ser positivt på att såväl sociala som ekologiska aspekter beaktas i upphandlingsprocessen.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande
Skrivelsen från Carin Jämtin (s) anses besvarad med vad föredragande borgarrådet anfört.

Stockholm den 26 februari 2007

KRISTINA AXÉN OLIN

Bilaga

Skrivelse från Carin Jämtin (s) om Fair Trade City

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Carin Jämtin* (s) och *Ann-Margarethe Livh* (v) enligt följande.

Vi föreslår borgarrådsberedningen föreslå kommunstyrelsen besluta att

1. Fortsätta arbetet med att göra Stockholm till en Fair Trade City
2. Därutöver anföra följande

Föredragande borgarrådet skriver att det är svårt att se hur stockholmarnas intressen tillvaratas genom att staden kräver en specifik märkning av vissa produkter. Vi har naturligtvis ett ansvar för att se till att skattepengar används effektivt, men också för att se till att människor i andra länder inte exploateras och utnyttjas i vårt namn.

”Fairtrade city” är en diplomering för de kommuner som vill förbinda sig till att arbeta för en etisk konsumtion. Konceptet Fairtrade city riktar sig till de kommuner som har ambitionen att arbeta aktivt för att öka kännedomen, utbudet och konsumtionen av Rättvisemärkta produkter inom kommunen.

Konceptet Fairtrade city kommer ursprungligen från Storbritannien. Idag är ca 160 städer i Storbritannien diplomerade. Konceptet har även spridits till andra europeiska länder, bland annat Finland. Eftersom dessa städer också är med i EU har vi svårt att se att EG-rätten skulle vara ett hinder för Stockholm att få en Fairtrade diplomering, om det inte anses vara ett hinder för städer i andra EU-länder. Vi anser därför att arbetet med att göra Stockholm till en Fairtrade City ska fortsätta.

Rättvisemärkt/Fairtrade är en etisk märkning som garanterar konsumenten att de mänskliga rättigheterna har varit i fokus under varans framtagning. Kriterierna för Rättvisemärkt utgår från de grundläggande ILO konventionerna som i sin tur stärker FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna. Rättvisemärkt bidrar till att arbetare och odlare får skäligt betalt för det arbete de utför, att barnarbete motverkas, att organisationsrätten främjas, att diskriminering på grund av kön, tro eller hudfärg motverkas samt att ekologiskt odlade uppmuntras. Detta borde naturligtvis vara självklara villkor för alla varor. Vi tror inte att någon stockholmare önskar att staden ska förknippas med barnarbete eller brott mot de mänskliga rättigheterna och vi hade naturligtvis hoppats att det var något vi skulle kunna enas om över blockgränserna.

Reservation anfördes av borgarrådet *Yvonne Ruwaida* (mp) enligt följande.

Jag föreslår borgarrådsberedningen föreslå kommunstyrelsen besluta att

1. arbetet med att göra Stockholm till en Fair Trade City ska fortsätta
2. därutöver anföra följande:

Diplomeringen Fair Trade City är en möjlighet för Stockholms stad att se till att dess upphandling av varor och tjänster inte kränker mänskliga rättigheter. Häri ingår också att öka kunskapen och engagemanget för rättvis handel och visa hur vår konsumtion påverkar miljö och mänskliga rättigheter i andra delar av världen. Borgarrådets svar på skrivelsen visar på en häpnadsväckande centrering kring vinstmaximerande för staden, när hon anför att ”det är svårt att se hur stockholmarnas intressen tillvaratas genom att staden kräver en specifik märkning av vissa produkter” och kallar diplomeringen för ”lobbyverksamhet”. Stockholmarnas skattepengar ska inte användas i upphandling av varor och tjänster där mänskliga rättigheter kränks! Det är svårt att förstå motståndet mot att använda skattepengarna på ett effektivt, ansvarsfullt sätt som också garanterar upprätthållandet av mänskliga rättigheter och möjliggör etisk hållbar konsumtion.

ÄRENDET

Skrivelsen av Carin Jämtin (s) tar sin utgångspunkt i att den offentliga sektorn varje år upphandlar varor och tjänster för ansevärda belopp och att Stockholms stad har ett ansvar för att dessa pengar används effektivt, liksom för att tillse att fattiga människor i andra länder inte utnyttjas och exploateras.

Jämtin anför i skrivelsen att den förra majoriteten under 2005 påbörjade ett arbete med att göra Stockholm till en Fair Trade City samt har kommit en god bit på väg i detta arbete. Fair Trade City är en diplomering för de kommuner som vill förbinda sig att arbeta aktivt för att öka kännedomen, utbudet och konsumtionen av rättvisemärkta produkter inom kommunen. Vidare anför Jämtin att kriterierna för att uppnå en diplomering är relativt lågt ställda eftersom Fair Trade City-arbetet ses som en process.

Rättvisemärkningen är avsedd att garantera konsumenten att de mänskliga rättigheterna har varit i fokus vid varans framtagande. Kriterierna för märkningen utgår från de grundläggande ILO-konventionerna.

Med anledning av ovanstående föreslår Jämtin att kommunstyrelsen ska besluta att arbetet med att göra Stockholm till en Fair Trade City ska fortsätta.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret för synpunkter. Inom stadsledningskontoret har ärendet beretts av förnyelseavdelningens upphandlingsenhet i samråd med juridiska avdelningen.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 16 januari 2007 har i huvudsak följande lydelse.

Fairtrade city är en diplomering för kommuner eller städer som vill förbinda sig till att arbeta för en etisk konsumtion. Med etisk konsumtion avses enligt Fairtrade city konsumtion av Rättvisemärkta produkter där hänsyn tagits till mänskliga rättigheter och ILOs åtta kärnkonventioner under produktionen. Rättvisemärkt skall således bidra till att arbetare får skäligt betalt för det arbete de utför, motverka barnarbete, främja organisationsrätten, motverka olika typer av diskriminering samt uppmuntra ekologiskt odlande. Vidare ska märkningen garantera att producenten får skälig betalning för sitt arbete samt en oberoende kontroll av att kriterierna efterlevs

Diplomeringen för Fairtrade city innebär huvudsakligen att en styrgrupp där representanter för kommunen ska ingå, arbetar aktivt för att få medial uppmärksamhet och bilda opinion kring Fairtrade city samt för att öka kännedomen om och konsumtionen av Rättvisemärkta produkter inom kommunen.

Staden ska exempelvis verka för att Rättvisemärkta produkter finns på stadens ramavtal och på så sätt öka konsumtionen av sådana produkter inom stadens verksamheter. Vidare skall staden genom marknadsföringsåtgärder samt genom samarbete med privata aktörer arbeta för att öka utbudet av Rättvisemärkta produkter i butiker, kaféer och dyl. Målgruppen är såväl stadens invånare som privata aktörer.

Enligt rådande tolkningar av lagen om offentlig upphandling måste alla krav som ställs på en produkt dels uppfylla de EG-rättsliga grundprinciperna, dels ha en direkt koppling till varan eller tjänsten i fråga. Grundprinciperna avser

- öppenhet
- likabehandling
- icke diskriminering
- proportionalitet och
- ömsesidigt erkännande

Stadsledningskontoret kan konstatera att det inte är tillåtet att kräva en märkning av ett livsmedel eftersom märket i sig inte förändrar produktens kvalitet i förhållande till produkter som uppfyller kravnivåerna för märkning men inte låtit märka sig. En märkning kan däremot fungera som ett bevis för att vissa krav uppfylls.

Förenklat betyder detta att det är vara svårt att tänka sig ett socialt krav som har en direkt påverkan på kvaliteten på varan som köps. Det är således inte tillåtet att kräva en viss märkning av en vara.

Mot bakgrund av ovanstående är stadsledningskontorets uppfattning att staden endast har begränsade möjligheter att ställa sociala krav i upphandlingar, och att kräva en viss märkning tex. Rättvisemärkt torde vara uteslutet.

I detta sammanhang måste också den kommunala kompetensen beaktas. Det är inte självklart att det ligger inom kommunens gränser att ställa krav på hur en verksamhet bedrivs i andra delar av världen. Ej heller är det en fråga för kommunen att bidra till opinionsbildning. Enligt stadsledningskontoret uppfattning är detta en politisk fråga och bör därför avgöras på politisk nivå.

Arbetet med Fairtrade city skulle dessutom innebära ett styrande av utbudet på marknaden mot produkter med en viss märkning. Ett sådant agerande är enligt stadsledningskontorets mening tveksamt, då det torde vara konkurrensbegränsande. I förlängningen innebär det även att staden avsätter resurser för att marknadsföra butiker och företag som tillhandahåller produkter med viss märkning, vilket inte torde vara förenligt med kommunallagen. En ytterligare aspekt är att arbete med Fairtrade city kräver betydande resurser från stadens sida.

Sammanfattningsvis är stadsledningskontorets uppfattning att Fairtrade citys och Rättvisemärkts arbete för att de mänskliga rättigheterna beaktats vid varans framtagande och för att arbetare och odlare får skälig betalning för utfört arbete samt till att barnarbete och olika typer av diskriminering motverkas, är beaktansvärt. Stadsledningskontoret ser dock mot bakgrund av rådande tolkningar av LOU att möjligheten att ställa krav på Rättvisemärkta varor i stadens upphandlingar torde vara utesluten. Vidare torde stadens möjlighet att genomföra insatser såsom att ställa krav på hur en verksamhet bedrivs i andra delar av världen, vid produktion av en vara, opinionsbildning kring Fairtrade city samt marknadsföring av produkter med viss märkning vara inskränkt ur såväl kommunalrättsligt som konkurrensrättsligt perspektiv. (Prop.2001/02:142 s. 95)